

АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИНКУ І РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Досліджено суть аналізу валютного регулювання. Розглянуто роль і бар'єри на шляху розвитку економіки України. Охарактеризовано перспективи розвитку банківської системи та ряд негативних наслідків.

Ключові слова: валютний ринок, валютне регулювання, валютний курс, валютний контроль.

ВСТУП

Становлення сучасної високоефективної української економіки неможливо без розвинутого фінансового ринку, складовою частиною якого є валютний ринок.

Валютне регулювання посідає важливе місце в системі економічних відносин: впливаючи на загальний стан економіки країни, валютне регулювання, в свою чергу, значною мірою визначається ним та залежить від ролі держави у міжнародних відносинах.

Під валютним регулюванням розуміється діяльність держави, що спрямована на регламентацію міжнародних розрахунків і на порядок здійснення угод з валютними цінностями. За допомогою валютного регулювання визначається порядок організації валютних відносин і контролюється здійснення валютних операцій, надання іноземним юридичним і фізичним особам кредитів та позик, встановлюється порядок ввезення, вивозу та переказу валюти за кордон і тим самим підтримується рівновага платіжного балансу та стабільність національної валюти [3].

Останніми роками в умовах глобальних змін динаміка реального обмінного курсу валют як в економічно розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються, характеризується високим ступенем нестабільності. Така мінливість призводить до зменшення інтенсивності зовнішньої торгівлі, викривлення інвестиційних рішень суб'єктів господарювання, значних економічних втрат, соціально-економічних змін в суспільстві. Відомо, що основою валютної політики центрального банку кожної країни є політика обмінного курсу, або валютно-курсова політика.

Актуальність даної теми зумовлена, зокрема, тим, що близько 30% доходів або збитків від вкладень інвесторів в іноземні акції обумовлені коливаннями валютних курсів, а вплив коливань на прибуток від інвестицій в облігації досягає 60%. Таким чином, більш точне прогнозування валютного курсу та управління ним стає усе важливішим елементом © економічної політики кожної держави.

Мета статті є комплексний аналіз системи валютного регулювання в Україні на сучасному етапі. Рекомендації щодо вдосконалення валютного регулювання, а також перспективи розвитку банківської системи України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснення ефективної валютної політики урівноважує торговий баланс, сприяє зростанню конкурентоспроможності українських товарів, рентабельності підприємств, нагромадженню валютних резервів Національного банку України.

Багато авторів дають майже схожі визначення валютного курсу, а саме, на їх думку, валютний курс – це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн [1]. Дещо вужчими є визначення валютного курсу, як ціни одиниці іноземної валюти, вираженої в одиницях національної валюти. Деякі автори визначають валютний курс як співвідношення обміну між національною та іноземною валютами [2], або просто між двома валютами.

Успішний розвиток валютних відносин можливий за умови існування ринку, на якому можна вільно продати та купити валюту. Такий ринок називається валютним. За своїм економічним змістом, валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому урівноважуються попит і пропозиція на такий специфічний товар як валюта; за призначенням і організаційною формою – це сукупність спеціальних інститутів та механізмів, які у взаємодії забезпечують можливість вільно придбати-купити національну та іноземну валюту на основі попиту і пропозиції.

В останні роки в Україні інтенсивно обговорюються питання інвестиційної привабливості країни для іноземного капіталу. На основі проведених досліджень, можна стверджувати, що важливою передумовою інвестиційної привабливості країни є гнучкість правил валютного регулювання щодо іноземних інвесторів. Крім цього, правила валютного регулювання повинні дозволяти національним фізичним та юридичним особам ефективно працювати на міжнародних ринках, зокрема, співпрацювати з провідними міжнародними банками та

фінансовими установами, які можуть запропонувати необхідні фінансові ресурси для проведення міжнародних операцій фізичними особами та національними компаніями[4].

Економічне зростання в Україні протягом останнього десятиліття відбувся в значній мірі завдяки експорту. Будь-які перешкоди, на шляху до зростання української міжнародної торгівлі можуть мати негативні наслідки, як для економічного розвитку всієї країни, так і для забезпечення ефективної діяльності національних компаній. Суворі правила валютного контролю є прикладом таких перешкод у міжнародній торгівлі, що здатне зупинити і загальмувати розвиток багатьох сфер міжнародної торгівлі. Ризики, пов'язані з обміном гривні на іноземну валюту, є основними ризиками для українського чи іноземного підприємства, яке здійснює експорт з України. Цілком очевидно, що подолання цих перешкод має бути пріоритетним завданням реформування українських правил валютного регулювання.

Багато експертів дотримуються думки щодо того, що українські правила валютного контролю за своєю природою обмежують і гальмують розвиток експертно-орієнтованих підприємств. Вважається, що українські правила валютного контролю залишаються відсталими і не оновлювалися протягом дуже тривалого терміну. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що вони лише стримують розвиток багатьох сфер економіки [4].

Головним законодавчим актом України щодо валютного регулювання є Декрет Кабінету Міністрів України № 15-93 "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19 лютого 1993 року. В процесі впровадження Декрету НБУ прийняв велику кількість розпоряджень, інструкцій та інших нормативних актів. Безумовно, економічні умови для ведення бізнесу в Україні різко змінилися з часу прийняття Декрету в 1993 році, але правила проведення операцій з іноземною валютою залишилися в основному без змін. Подібна ситуація вже не влаштовує ні українських резидентів, ні нерезидентів, які працюють в Україні.

Отже, дослідження валютного ринку дозволяє нам сформулювати основні проблеми регулювання валютного ринку України, які залишаються невирішеними на сьогоднішній день. До таких проблем слід віднести:

1. Ліцензування операцій з іноземною валютою. Декретом КМУ встановлюється виключний список операцій, які вимагають або не вимагають індивідуальної ліцензії НБУ для їх виконання. Проте існуючий перелік не враховує кожну можливу ситуацію, і, досить часто, операції, які не вказані в Декреті, неможливо впровадити в Україні.

2. Міжнародні платежі в іноземній валюті: обмежувальні правила. НБУ погоджує правила проведення міжнародних платежів за кордону України фізичними та юридичними особами.

3. Обмежувальні правила для деяких виплат по дивідендах. Правила щодо іноземної валюти унеможливають переказ дивідендів з України власникам депозитарних розписок, які представляють акції українських емітентів на міжнародних і закордонних ринках.

4. Українські деривативи (похідні цінні папери). Українським законодавством не передбачено можливості для українського бізнесу укладати будь похідний контракт, який включає валютні цінності, за винятком обмеженого укладання ф'ючерсних контрактів.

Щодо вирішення зазначених проблем вкрай необхідні комплексні, структурні зміни, яких потребує сучасний стан економіки нашої держави. Як на наш погляд, можна відзначити декілька заходів:

1. Повний перегляд правил валютного контролю, скасування будь-яких валютних обмежень та перетворення гривні у тверду світову валюту. Даний варіант, на перший погляд, виглядає не вельми реалістичним у найближчій перспективі, але його слід розглядати як стратегічну мету розвитку валютного регулювання в Україні.

2. Зростання довіри населення до гривні, зниження рівня доларизації економіки та її регулювання шляхом грошово-кредитної політики, сприяння поступовому вирівнюванню умов кредитування у валюті, а так само гривні.

3. Часткове внесення змін до валютне регулювання України шляхом прийняття закону про валютний контроль, яким, зокрема, передбачити вирішення вищезазначених проблем.

4. Еволюційний розвиток валютного контролю шляхом внесення змін до регуляторні документи НБУ. Такий підхід залишається недостатньо ефективним, оскільки сам регулятор, яким є НБУ, залишається досить консервативним органом щодо зміни чинних правил.

Банківський сектор України прогнозує багато позитивних тенденцій. Як відзначають в НБУ, темпи зростання головних показників розвитку українських банків порівнянні і навіть дещо перевищують результати, досягнуті банками країн ЄС.

В Україні було проведено ряд позитивних законодавчих нововведень. Зокрема, було прийнято закони щодо підвищення прозорості банків, щодо спостереження на консолідованій основі і захисту прав кредиторів.

Про позитивні зміни в банківській системі України та покращення ефективності діяльності українських банків свідчить підготовлений експертами Форуму провідних міжнародних фінансових установ (ФВМФУ) консенсус-прогноз розвитку банківської системи (рис. 1, 2)[5].

Як видно з рис. 1 і 2, за результатами консенсус-прогнозу, активи банків у 2012 році зросли на 8,6%, в 2013 році - на 14,9%. При цьому обсяг позик за результатами поточного року збільшився на 6,9%, в 2013 році - на 12,2%. За оцінкою експертів, позики корпоративним клієнтам в 2012 році виростили на 9,7%, а в 2013-му виростуть на 14,1%, тоді як роздрібні позики зменшились в 2012 році на 1,6% і зростуть на 5,7% - в 2013 році [5].

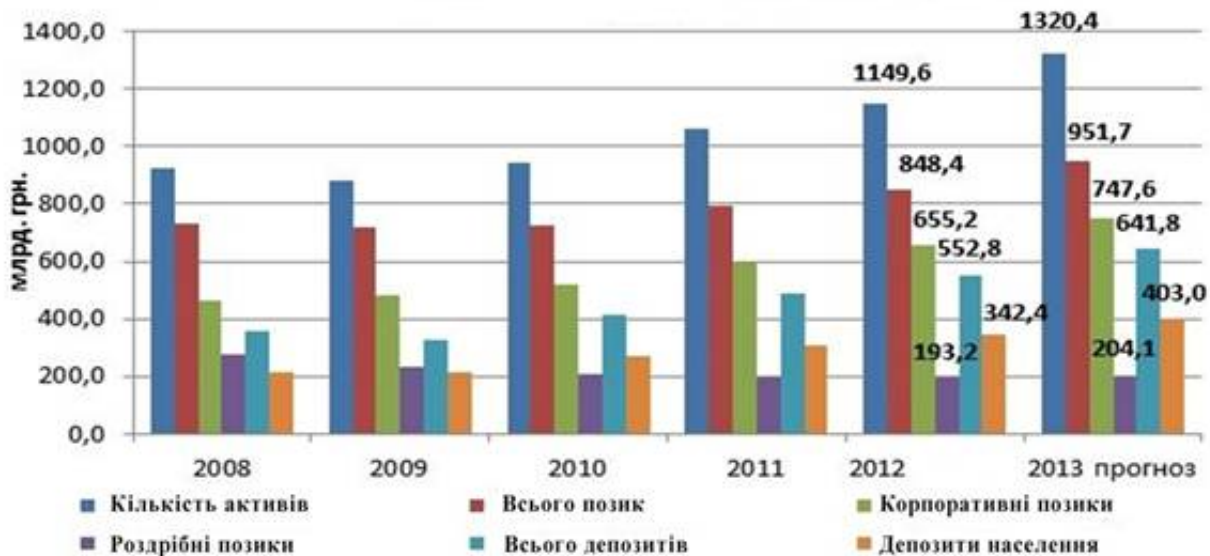

Рис. 1 Консенсус-прогноз розвитку банківської системи України [5]

Джерело: НБУ, консенсус-прогноз аналітиків банків UniCredit, Райффайзен банк Аваль, ОТП, ІНГ, Ерсте

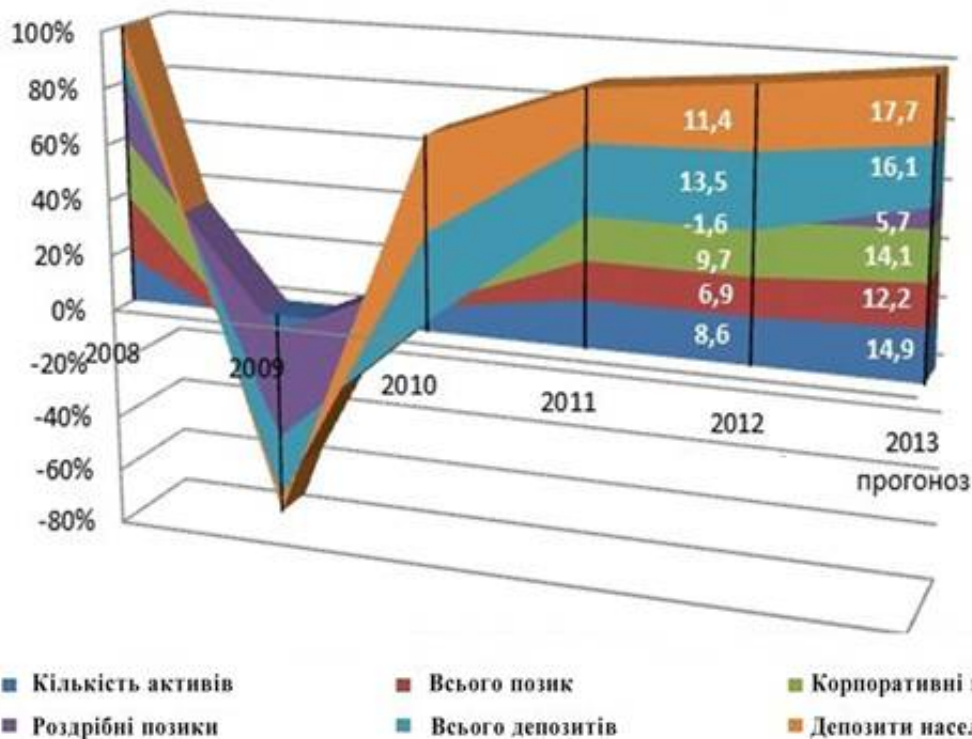

Рис. 2 Консенсус-прогноз розвитку банківської системи України (зміни у % до попереднього року)

Джерело: НБУ, консенсус-прогноз аналітиків банків UniCredit, Райффайзен банк Аваль, ОТП, ІНГ, Ерсте [5]

Отже, в цілому, український банківський сектор в 2012 році - це не що інше, як відображення поточної кон'юнктури фінансового ринку. У наступні кілька років найбільш реалістичними слід вважати два чіткі етапи макроекономічних змін

1. Стагнація економіки з подальшим різким підйомом. Ймовірність сценарію – 70%.
2. Друга хвиля кризи з подальшим відновленням економіки. Ймовірність сценарію – 30% [5].

Базовими для будь-яких етапів розвитку банківського сектора в найближчі роки будуть наступні тренди:

- орієнтація на клієнтів з середнім і вище середнього рівнем доходу;
- розвиток віддалених систем обслуговування клієнтів;
- підвищення якості ризик-менеджменту;
- розширення каналів дистрибуції.

Втім, якщо розглядати позитивний етап, а саме відносно валютну стабільність і зниження напруженості на світових боргових ринках, то можна припускати стабілізацію вітчизняного банківського сектора і формування

позитивних тенденцій. Динаміка активів банківського сектора може досягти 8-12%, обсягів кредитування в 2012 р. - 5%, з подальшим нарощуванням приросту показника до 10%. Також можна анонсувати неоднорідне відновлення зі збереженням тенденції щодо зниження простроченої заборгованості за рахунок формування резервів та утримання якості кредитів на високому рівні.

Для пом'якшення наслідків настання негативного етапу НБУ розпочато ряд превентивних заходів, серед яких варто відзначити: збільшення регулятивного капіталу (від 120 млн. грн. та понад) і введення з 1 січня 2012 року нового нормативу співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку - НЗ- 1 (не менше 10%). Ці та інші заходи вжито з метою зниження ризиків по банківській системі та зміцнення довіри як до банківського сектора в цілому.

ВИСНОВКИ

Можна спрогнозувати, що в найближчі три роки банківському сектору уготований нелегкий шлях якісного зростання, спрямований на подальше підвищення рівня капіталізації та ліквідності, так як на цей момент банки України у зв'язку з введенням НБУ регулюючих актів підготувалися до того, щоб у разі форс-мажорних ситуаціях забезпечити себе стабільністю.

Наведені заходи дадуть можливість українській економіці скористатися всіма перевагами процесу глобалізації, а отже, зміцнити позиції на міжнародному ринку. Однак, за сучасних умов розвитку української економіки, серйозна лібералізація валютного законодавства може призвести не до припливу валюти з-за кордону, а до її відтоку з України. Шляхом вирішення даної проблеми є поетапне пом'якшення валютного режиму в міру поліпшення загальної економічної ситуації в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береславська О. Курсова політика в Україні: тенденції та перспективи / О. Береславська // Вісник НБУ. – 2011. - №2.
2. Боришкевич О. Світовий валютний ринок: стан та динаміка / О. Боришкевич // Вісник НБУ. – 2011. - №3.
3. Костюченко О.А. Банківське право. – Київ: АСК, 2011.
4. Валютне регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uaifinanz.com.
5. Перспективи банківської системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mavger.ua

Отримано 20.03.2013р.

© Сержанов Віталій Вікторович, к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи УжНУ.
Костьов'ят Ганна Ігорівна, студентка УжНУ, kostovyat@rambler.ru